

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף בכיר בחינוך
מחברת בחינה

לנבחנים ולנבחנות שלום,

יש לקרוא את ההוראות בעמוד זה ולמלא אותן בדיוק. אי-מילוי ההוראות עלול לגרום לתקלות ואף להביא לידי פסילת הבחינה. הבחינה נועדה לבדוק הישגים אישיים, ולכן יש לעבוד עבודה עצמית בלבד. בזמן הבחינה אין להיעזר בזולת ואין לתת או לקבל חומר בכתב או בעל פה.

אין להכניס לחדר הבחינה חומר עזר – ספרים, מחברות, רשימות – חוץ מ"חומר עזר מותר בשימוש" המפורט בגוף השאלון או בהוראות מוקדמות של המשרד. כמו כן אין להכניס לחדר הבחינה טלפונים או מכשירים אלקטרוניים אחרים. שימוש בחומר עזר שאינו מותר יוביל לפסילת הבחינה. לאחר סיום כתיבת הבחינה יש למסור את המחברת למשגיח ולעזוב בשקט את חדר הבחינה.

יש להקפיד על טוהר הבחינות !

הוראות לבחינה

- יש לוודא כי במדבקות הנבחן שקיבלת מודפסים הפרטים האישיים שלך. אין להוסיף או לשנות שום פרט במדבקות, כדי למנוע עיכוב בזיהוי המחברת וברישים הציונים.
- אם לא קיבלת מדבקה, יש למלא בכתב יד את הפרטים במקום המיועד למדבקות הנבחן.
- אסור לכתוב בשולי המחברת (החלק המקווקו) משום שחלק זה לא ייסרק.
- לטייטה ישמשו אך ורק דפי מחברת הבחינה שיועדו לכך.
- אין לתלוש או להוסיף דפים.** מחברת שתוגש לא שלמה תעורר חשד לאי-קיום טוהר הבחינות.
- אין לכתוב שם בתוך המחברת משום שהבחינה נבדקת בעילום שם.

ב ה צ ל ח ה !

מדבקת שאלון ملصقة نموذج امتحان	מדבקת נבחן והתאמות ملصقة ممتحن ומلاءمات שנה السنة חודש الشهر מועד موعد מס' תעודת הזהות סמל ביה"ס رقم الهوية رقم المدرسة יש להדביק כאן ↑ מדבקת נבחן (ללא שם) يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة ممتحن (بدون اسم)	מדבקות לנבחן ملصقة ممتحن
--	--	--

יש לסמן במשבצת ☐ אם ניתנה מחברת נוספת
يجب الإشارة في المربع إذا أُعطي دفتر إضافي
* التعليمات باللغة العربية على ظهر الصفحة

הבנה, הבעה ולשון

לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: חלק א': פרקים א' ב' ג' – שלוש שעות.

חלק ב': פרק ד' – שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים:

חלק א' מהווה 70% מהציון הסופי – חובה לכלל בתי הספר.

50 נקודות		ציר אורייני הבנה והבעה:	
50 נקודות	30 נקודות	-	פרק א' - הבנת הנקרא
	20 נקודות	-	כתיבה ממזגת
50 נקודות		ציר לשוני	
50 נקודות	20 נקודות	-	פרק ב' - תחביר
		-	פרק ג' - שם המספר ומערכת הצורות:
	6 נקודות	-	שם המספר
	24 נקודות	-	פועל, שם ומילות יחס
100 נקודות		סה"כ:	

חלק ב' מהווה 30% מהציון הסופי – חובה לבתי ספר ללא הכרה בציון שנתי או שבחרו בבחינה במקום תלקיט.

פרק ד' - הבעה, הבנה, תחביר ומערכת הצורות - 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

(1) יש לענות על כל השאלות בגוף השאלון, לפי ההוראות.

(2) יש להקפיד על כתב ברור, פיסוק הגיוני ושמירה על כללי הדקדוק.

(3) אין להשתמש במילון.

כתבו במחברת הבחינה בלבד. רשמו "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד

להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

חלק ראשון

שאלון 70%

חובה לכל הנבחנים

משך הבחינה: שלוש שעות.

פרק א – הבנה והבעה (50 נקודות)

הבנת הנקרא (30 נקודות)

קראו את הטקסטים שלפניכם וענו על כל השאלות 1-9 שאחריהם.

טקסט א

מצוות השמיטה מחזקת את האמונה

מעובד על פי הרב בייפוס, י' (תשמ"ט), "ילקוט לקח טוב", עמ' רמח – רנ.

נאמר במצוות השמיטה: "ושבתה הארץ שבת לה" (ויקרא כה, ב). בשנת השמיטה מְצוּנָה היהודי לחדול מעבודות האדמה - הזריעה והחרישה, הקצירה והבצירה - בשדות, בכרמים ובפרדסים.

בימים כתיקונם, הרואה ברכה בעמלו עלול להרגיש שהצלחתו באה אליו מכוחו. איכר המעבד את שדותיו בחריצות ובמסירות יודע היטב באיזו עונה ראוי לחרוש, איך להתמודד מול קור וחום או מול מזיקים למיניהם, מה לזרוע בשנה זו ומה בשנה שאחר כך ועוד. אחרי עבודה מפרכת ומתוכננת היטב הוא זוכה לראות יבולים יפים, והוא קוצר אותם בשמחה ובסיפוק.

5

שמחת ההצלחה עלולה לגרור את האדם לשכוח למי שייכת הארץ, מי הבעלים האמיתיים של האדמה. במקום לייחס את הצלחתו לעזרה משמים, יחשוב כאילו כוחו ושכלו עשו לו את החיל הזה.

כדי להציל אותנו ממחשבות כאלה, המרחיקות את האדם מהביטחון בה', ציוונו ה' יתברך במצוות השמיטה. "שש שנים תזרע שדך" (ויקרא כה, ג). השמיטה מעבודת האדמה בשנה השביעית ושפע הברכה ביבול השנה השישית מזכירות לנו מי הוא אדון העולם.

10

גם בשבת, אשר בה האדם שובת ממלאכה, מתבטלת תחושת הבעלות שהאדם מסגל לעצמו. השבת – כמו השביעית - שתיהן כאחת מקדמות את האדם אל המטרה הכללית של המצוות - חיזוק האמונה בבורא אשר לו הארץ ומלואה.

אמנם בלב שומרי השביעית עלול להתעורר חשש ממחסור: "וְכִי תֹאמְרוּ מֶה נֹאכֵל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נִאֶסְף..." (ויקרא כה, כ); אך התורה מבטיחה: "וצויתי את ברכתי..." (שם, כא). בשנה השישית, דווקא כאשר כוח הקרקע כבר נחלש, תצמח כמות כפולה ומכופלת של יבול שיספיק לשלוש שנים, עד לאחר שיצמח היבול שייזרע בשנה השמינית.

15

וכאן מתעוררת תמיהה: האם מגיעה ברכה כזו למי ששואל וכביכול מפקפק ביכולת ה' לפרנסו בשביעית? הרי מי שאינו שואל - ביטחונו בה' גדול יותר, והוא הראוי לברכה!

20

על כך משיבים חז"ל כי השפע עשוי להינתן בשתי דרכים: בכמות או באיכות.

אלה השואלים "מה נאכל?" – ימדדו את השפע בכמויות פיסיות. גם בימינו אנו זוכים לשמוע סיפורים מאלפים על ניסים גלויים המתרחשים אצל בעלי שדות ופרדסים, המקיימים את מצוות השמיטה.

25 לעומתם אלה שאין להם שאלה, והם נשענים על ה' בלי פקפוק – אצלם הברכה תחול בכך שכמות מעטה תשביע ותבריא אותם, כמו שרש"י מסביר: "אף בתוך המעיים תהא בו ברכה" (ויקרא כה, יט). זאת בלי לטרוח באחסון, בשימור ובעיבוד של כמויות יבול עצומות.

ברכה זו דומה לברכה שהייתה באכילת הקֶן, הלחם שירד משמים כשהיו בני ישראל במדבר. בכל יום לקטו רק עומר לגולגולת, אולם המן התברך במעיהם והשביע אותם בדרך ניסית.

30 לפי זה מובן היטב מדוע התחייבו ישראל גלות כאשר לא שמרו את מצוות השמיטה. חסרון האמונה שבא לידי ביטוי בעוון זה היה הסיבה לגלות. גם הארץ עצמה הקפידה על חילול השביעית, כי אינה רוצה להחמיץ את הזכות לחזק את ישראל באמונה.

ברכת שמים בשתי הדרכים שהוזכרו אינה מיוחדת לשנת השמיטה דווקא. בכל יום ובכל אדם - באותה מידה שאדם בוטח בה', בה הקדוש ברוך הוא מתנהג עמו: "ה' צלך על יד ימינך" (תהילים קכה). אמרו תז"ל: "...הצל הזה, כשאתה מראה לו אצבע - הוא מראה לך אצבע כנגדך, שתי אצבעות - אף הוא מראה לך שתי אצבעות".

מן השמיטה נלמד לזמן כולו. כשם שבשנת השמיטה אנו נושאים עינינו אל ה' שיפרנס אותנו, כך נזכור בכל יום ובכל שעה כי הוא ורק הוא "א-ל זן ומפרנס לכול ומיטיב לכול ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא" (ברכת המזון), ורק בו נשים מבטחנו.

שאלות (18 נקודות)

1. "שש שנים תזרע שדך... ובשביעית תשמטנה" (שמות כג).

א. איזו הרגשה עלולה להתגבש לליבו של עובד האדמה במהלך שש שנות עבודתו? (1 נקודה)

ב. על פי שורות 3-8 הסבירו מדוע הרגשה זו עלולה לחדור לליבו. (1 נקודה)

2. "מתבטלת תחושת הבעלות שהאדם מסגל לעצמו" (שורה 12)

לפי דעת הכותב, בעקבות מה מתבטלת תחושת הבעלות מלב האדם?

הקף את התשובה הנכונה ביותר. (3 נקודות)

- בעקבות העובדה שהאדם מצליח לקצור יבולים יפים לאחר טרחה רבה.
- בעקבות העובדה שהוא צריך לעבוד יותר כי הכמות של היבול גדולה יותר.
- בעקבות העובדה שהאדם נמנע מעבודת האדמה בשביעית ושובת ממלאכה בשבת.
- בעקבות העובדה שהחקלאי מכוון את העונה המתאימה לכל גידול.

3. "וצויתי את ברכתי בשנה הששית" (ויקרא כה, כא)

א. פסוק זה הוא תשובה לשאלה העלולה להתעורר אצל שומרי שמיטה.

נסחו בלשונכם את השאלה. (2 נקודות)

ב. מה המיוחד בכך שברכה זו מתרחשת בגידולי האדמה אחרי שש שנים של עבודה? (1 נקודה)

4. "ברכה זו דומה לברכה שהייתה באכילת המן, הלחם שירד משמים כשהיו בני ישראל

במדבר". (שורה 28)

א. לאיזו ברכה מתכוון הכותב במילים "ברכה זו"? הסבירו את הדמיון בברכה בין "ברכה

זו" לברכת המן. (2 נקודות)

ב. "וצויתי את ברכתי בשנה הששית" (ויקרא כה, כא)

הברכה בשמיטת היא דוגמת הבטחת ה"לחם משנה" שנתן ה' לישראל במדבר ביום השישי,

בזמן שלקטו את המן לקראת השבת. "ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה". רבותינו ז"ל

דרשו (שמו"ר כה, י): 'אחר שלקטו - מצאו לחם משנה'.

כתבו נקודת דמיון בין השבת לבין השמיטה על פי הנלמד ממקור זה ומן הטקסט. (2 נקודות)

5. "במידה שאדם מודד, בה מודדין לו". (סוטה, פרק א משנה ז)

א. ציינו את הסיבה לכך שלא כולם זוכים לקבל את הברכה באותה דרך בשנת השמיטה. (2

נקודות)

ב. הביאו מן המאמר פסוק המתאר את הרעיון שבמובאה. (1 נקודה)

ג. באילו זמנים נוספים מתקיים פסוק זה? (1 נקודה)

6. "לפי זה מובן היטב מדוע התחייבו ישראל גלות..." (שורה 30)

ציינו שני גורמים לגלות ישראל לפי המאמר. (2 נקודות)

טקסט ב

שבת הארץ

הרב זאב גרינוולד, אמונה וביטחון, עלוני "ערכים", ללא תאריך

שנת השמיטה, השנה השביעית בכל מחזור של שבע שנים, יש בה קדושה מיוחדת, ובה אסור לחרוש ולקצור בשדה ובכרם.

"ושבתה הארץ **שבת** לה..." (ויקרא כה, ב) - התורה מכנה את השמיטה בשם "שבת"; וכאן עולה השאלה מה הקשר בין המושג שבת לבין השמיטה? הלא השבת קשורה בימות השבוע, ושמיטה קשורה בשנות הקרקע?

5

אכן קיים מכנה משותף בין המושגים. הקשר ביניהם מתבטא בתוכן הפנימי הזהה שבשתי השבתות. אותם עקרונות שהאדם קונה באמצעות השביתה בשבת, הוא אמור לרכוש גם על ידי שמירת מצוות השמיטה.

יהודי נמנע ממלאכת הקרקע בשנה השביעית ומפקיר את הפירות שצמחו בה. מכאן עולה ההכרזה הגדולה כי הקב"ה, שלמצוותו האדם מציית, הוא אדון על כל הברואה. דבר זה דומה להימנעות מעשיית מלאכת מחשבת בשבת. בכך מצהיר עם ישראל על אמונתו בבורא שברא את עולמו בשישה ימים ונח ביום השביעי.

10

הכרה זו כי "לה' הארץ ומלואה", הכרה הנובעת מהשביתה בשנת השמיטה, היא גם המטרה שלשמה נכנס עם ישראל לארץ.

התורה מעוניינת להוציא מכל לב את החשיבה, כי התנחלות עם ישראל בארץ ישראל זהה להתנחלות של עמים אחרים בארצם. לכאורה עם ישראל התיישב בארץ לאחר כיבוש, ככל עם כובש; אולם התורה שוללת גישה זו ומגדירה את ההתיישבות בארץ כמכוונת למטרה: "כי תבואו אל הארץ, ושבתה הארץ שבת לה" (ויקרא כה, ב). מטרת הכניסה לארץ היא לצורך קיום מצוות השמיטה.

15

גם בנקודה זו אנו מוצאים הקבלה בין השבת לשנת השמיטה. על השבת אנו אומרים בתפילה: "אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ". הבורא ברא את השמים ואת הארץ למען התכלית, שהיא שמירת השבת. השבת היא היעד העיקרי שלשמו נוצרה הברואה. בנקודה זו שנת השמיטה משתווה לשבת. השבת היא המטרה של בריאת העולם כולו, ואילו השמיטה היא, כאמור, יעד הכניסה לארץ ישראל.

20

25 מסיבה זו, כאשר ישראל יושבים על אדמתם ומתעלמים מהמטרה העיקרית שלשמה הם הורשו להיכנס לארץ, הארץ נעזבת מהם ונותרת שוממה. הם נאלצים ח"ו להשמיט את קרקעותיהם בעל כורחם ולא לעבד אותן בעקבות הגלות מהארץ. ואכן שבעים שנות גלות בבל היו כנגד מספר השנים שבהן לא שמר העם על השמיטה מאז כניסתו לארץ בימות יהושע בן נון. כך נתקיים הפסוק (ויקרא כו, לד): "אז תרצה הארץ את שבתותיה", השבתת הארץ בשנות הגלות הייתה מעין פירעון חוב על אי ההשבתה של עבודת האדמה בשנות השמיטה.

30 חז"ל אומרים: "אלמלי [=אם] משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן, מיד נגאלים" (שבת קיח, ב). כמו כן מובטחים אנו כי" במוצאי שביעית בן דוד בא" (סנהדרין צז, א). בעקבות קיום המצוות התלויות בארץ, ביניהן "שבת הארץ", ובזכות שמירת שבת כהלכתה -תבוא הגאולה שאנו כה מצפים לה.

שאלות (12 נקודות)

7. "דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאווה משה רבינו, ע"ה, להיכנס לארץ? וכי לאכול מפריה הוא צריך...? אלא כך אמר משה רבינו: הרבה מצוות נצטוו ישראל שאין מתקיימות אלא בארץ; אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו על ידי". (סוטה יד, א)

העתיקו מן הקטע משפט (לא פסוק) המביע רעיון דומה. (1 נקודה)

א. _____

ב. (1) נסחו בלשונכם את הקול הנוגד לרעיון שכתבתם בסעיף א. (2 נקודות)

(2) ציינו איזה רכיב מרכיבי הטיעון קול זה משמש. העתיקו מן הקטע מילה המוכיחה זאת. (2 נקודות)

8. השלימו את הטבלה הבאה על פי מאמרים א' וב': (4 נקודות)

שמיטה	שבת
שש שנים עובדים באדמה ובשביעית נמנעים מעבודתה.	
	השבת היא המטרה שבשבילה נברא העולם.

9. "פירעון חוב על אי ההשבתה של עבודת האדמה בשנות השמיטה". (שורה 28)

א. הסבירו כיצד היציאה לגלות מהווה תשלום של חוב. (2 נקודות)

ב. העתיקו מן המאמר את דברי חז"ל המקשרים בין מצוות השמיטה לבין הגאולה. (1 נקודה)

סיכום ממוג (20 נקודות)

ענו על שאלה 10.

10. על פי טקסט א וטקסט ב, כתבו סקירה ובה השוו(מצאו נקודות דמיון ונקודות שוני) בין שמיטה לבין שבת.

בסקירתכם התייחסו לפרטי המצוות, למטרות המצוות ולשכר על שמירתן.

הקפידו על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בתוך הסיכום ובסופו (ביבליוגרפיה).

כתבו בהיקף של כ-150 מילים.

(את הסיכום כתבו בעמוד 10 (תוכלו להשתמש בעמודים 8 - 9 לכתיבת טיוטה).

טיוטה

פרק ב — תחביר (20 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 11–15 (לכל שאלה = 5 נקודות).

11. א. לפניכם משפט.

בכל דור ודור מסרו יהודים את נפשם למען יישוב ארץ ישראל וקיום מצוותיה.

ציינו את התפקיד התחבירי (נושא / נושא / משלים שם / משלים פועל) של המילים המסומנות בקו.

בכל דור ודור _____ יהודים _____ מצוותיה _____

ב. לפניכם משפט.

בעל הפרדס אינו יכול לקטוף מפירות שביעית לעצמו כמות גדולה אלא לאכילת שלוש סעודות.

מבין המשפטים שלפניכם, **הקיפו** את המשפט המביע את הרעיון שבמשפט המודגש.

- בעל הפרדס יכול לקטוף לעצמו מפרות שביעית כמות גדולה, ולא לאכילת שלוש סעודות.
- בעל הפרדס אינו יכול לקטוף לעצמו מפרות שביעית כמות גדולה ולא לאכילת שלוש סעודות.
- בעל הפרדס יכול לקטוף לעצמו מפרות שביעית כמות גדולה וגם לאכילת שלוש סעודות.
- בעל הפרדס יכול לקטוף לעצמו מפרות שביעית כמות לאכילת שלוש סעודות ולא כמות גדולה.

12. לפניכם ארבעה משפטים ובכל אחד מהם צירוף מודגש.

בכל משפט כתבו את הצירוף המודגש בלשון רבים, ונסחו את המשפט מחדש.

לדוגמה: אתמול בערב נשבה רוח חזקה בצפון. – אתמול בערב נשבו רוחות חזקות בצפון.

• **עבודת האדמה** מושבתת בשנה השביעית.

• **הקושי הגדול** של עובד האדמה הוא לראות את השדות שוממים במשך שנה שלימה.

• **היבול של השישית** הספיק לשלוש שנים.

• **חממה חדישה** של ירקות עלים הוקמה מחוץ לשטח ארץ ישראל לפני שנת השמיטה.

• **מפעל המזון** המשווק סלטים הודיע כי כל הסלטים מיוצרים מיבול חו"ל.

13. א. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם הוסיפו את מילת הקישור המתאימה מן הרשימה.

רשימת מילות הקישור: **בעקבות, למרות, כדי, אלא גם, כי**

- חקלאים רבים מצטרפים לקרן השביעית _____ הקרן מסייעת להם בתמיכה כספית במשך שנת השמיטה.
 - יהודים בעולם רוכשים חלק באדמת ארץ ישראל _____ לקיים מצוות שמיטה בחלק זה.
 - בשנה השביעית מצווה לא רק להימנע מעבודת האדמה _____ להפקיר את היבול.
 - חקלאים שומרי שביעית מספרים על סיפוק רוחני גדול בשמיטה _____ הקשיים.
- ב. לפניכם שני משפטים.

- נציגי קרן השביעית תומכים באלפי חקלאים בכל רחבי הארץ.
 - נציגי קרן השביעית תומכים במשפחותיהם של החקלאים בכל רחבי הארץ.
- חברו את שני המשפטים למשפט אחד בלי לחזור על מילים או על צירופי מילים. הוסיפו מילת קישור מתאימה.
-

14. לפניכם שלושה זוגות של משפטים.

בכל זוג חברו את שני המשפטים למשפט אחד באמצעות מילת קישור מתאימה.
אין להשתמש בווי"ו החיבור. תוכלו לשנות את סדר המשפטים. אין לחזור על מילים או על צירופי מילים ללא צורך.

- א. • קרן השביעית מארגנת כנס לחקלאים שומרי שביעית.
- חקלאים שומרי שביעית צריכים עידוד כדי לעמוד באתגרים של השנה הזו.

- ב. • בשנת תשפ"ב עלה מספר החקלאים השומרים שמיטה.
- המצב הכלכלי בישראל הורע בעקבות מגפת הקורונה.

ג. • המורות תשתתפנה בהשתלמות להוראת דיני שמיטה.

• למורות יהיו דרכים ללמד את התלמידות הלכות אלה באופן מוחשי יותר.

15. לפניכם ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם שיבוש לשון אחד. כתבו מחדש את המשפטים באופן תקין.
(אין לבצע שינויים מיותרים).

• סיפורים אישיים ושאלות בנושא שמיטה מתפרסמות בגיליון "גיבורי כוח".

• בשנת שמיטה הופך הבית כנסת שביישוב לבית מדרש גדול.

• קרן שביעית פרסמה תמונות של שדות שוממות ובהם שלטים: "כאן שומרים שמיטה".

• חקלאים מאחסנים כלי המלאכה שלהם למשך כל שנת השמיטה.

• הרוצה לקטוף מפירות הפקר חייב להיזהר מאוד שלא יקלקל העצים שאינם הפקר.

פרק ג – שם המספר ומערכת הצורות (30 נקודות)

בפרק זה שני חלקים:

חלק I: שאלת חובה – שאלה 16 (6 נקודות)

חלק II: שאלות בחירה – 21–17 (24 נקודות)

חלק I: שם המספר – שאלת חובה (6 נקודות)

ענו על שאלה 16.

16. (א) הקיפו את הצורה הנכונה של שם המספר בכל אחד מן המשפטים שלפניכם.

- עם ישראל יצאו לגלות בבל בשנת **שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה** / **שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה**.
- בחצר גדלים מספר עצי פרי. העץ ה**רְבִיעִי** / ה**רְבִיעִית** הוא עץ תפוזים.
- פירות מחוץ לארץ מגיעים לחנויות לאחר **אַרְבַּע** / **אַרְבָּעָה** שבועות משעת הלקיטה.
- חקלאי סיפר לתלמידים: זו הפעם ה**אַחַת עֶשְׂרֵה** / ה**אַחַד עָשָׂר** שהשדה שלי שובת בשמיטה.

(ב) בכל אחד מן המשפטים שלפניכם כתבו את המספר המודגש במילים.

- בחודש אלול האחרון לפני שנת שמיטה התקיימו 2 _____ כנסים גדולים לגיוס תרומות לקרן שביעית.
- החידון לתלמידים בנושא הלכות שמיטה נערך לנערים בני 15 _____.

חלק II: הפועל, השם ומילות היחס (24 נקודות)

בחלק זה ענו על ארבע מן השאלות 17–21 (לכל שאלה – 6 נקודות).

17. א. לפניכם קטע, ובו מילים מודגשות.

הניתוק הזמני מקניין גשמי ועצירת המרוץ האין סופי בשנה השביעית מחזקים בלב היהודי את האמונה בבורא.

מהי המשמעות המשותפת של הצורן הסופי בשלוש המילים המודגשות?

ב. מתוך רשימת המילים שלפניך הקיפו את המילה שמשמעות הצורן הסופי שלה זהה למשמעות שציינתם בסעיף א.

עולמי (עולם שלי), ססגוני, ספרון, מזנית

ג. לפניכם ארבעה שמות.

מקדש, מדבר, נגריה, מעדניה

מהי המשמעות המשותפת לכל ארבעת השמות?

ד. לפניכם ארבעה שמות. הקיפו את השם שנוצר בדרך של שורש ומשקל.

מטריה, מאפיה, בניה, לחמניה

18. א. לפניכם שלושה משפטים. בכל משפט הקיפו את מילת היחס המתאימה.

- יהודי שומר שמיטה נהפך את / על / לאדם חדש.
- החקלאים חייבים להאמין ל / ב / על יכולת של הקב"ה לפרנס אותם.
- ב. לפניכם שני זוגות משפטים. בכל אחד מן המשפטים הקיפו את מילת היחס המתאימה.
- ביישוב קוממיות נלחמו ב / עם / על הזכות לשמור שביעית.
- החקלאי צריך להילחם על / ב יצר הרע כדי לשמור שמיטה כהלכה.
- כל ירקן מכיר ב / את הלקוחות שלו, ולפי הדרישות שלהם הוא מזמין סחורה.
- אם ירקן לא מכיר ב / את טעות שלו, חברת ההשגחה מפסיקה להשגיח על התוצרת שלו.

19. לפניכם קטע, ובו מקומות ריקים. בכל אחד מן המקומות הריקים השלימו את צורת הפועל המתאימה לפי השורש שבסוגריים.

הגיעה שנת תשל"ב. בערב שנת השמיטה נכנס מנהל הסוכנות לחדר של מנהל החשבונות ושאל אותו: "האם _____ (ס-י-מ) לבדוק את הדו"ח שהגיע מהפרדס של קוממיות?" מנהל החשבונות _____ (י-צ-א) מכיסו את משקפי הראייה שלו ו _____ (פ-ל-א) מאוד למראה עיניו. הוא _____ (ג-ל-ה) דבר מפתיע מאוד: "הם כותבים שהפרדס של קוממיות הניב למעלה מאלפיים מִקְלֵי פרי הדר, פי שלושה מכל שנה. איך זה יכול להיות? בכל שנה הם מוציאים שבע מאות מִקְלֵי פרי, והשנה הם הגיעו לאלפיים! אולי הם טועים?" כעבור שבוע עלו אנשי הסוכנות אל הרב מנדלסון וביקשו הסבר על התופעה המופלאה. הרב _____ (ג-ו-ב) בחיך, פתח לפנייהם חומש ויקרא, ו _____ (ר-א-ה) להם את דברי התורה הקדושה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו? וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים".

20. לפניכם שלושה משפטים א-ג. בכל אחד מהם מודגש פועל או שם פועל.

ענו על השאלות (1)–(2) שאחרי כל אחד מן המשפטים.

א. בשנת השמיטה מְנַקִּים את האדמה בגינת נוי מאבנים ומפסולת, אבל לא במטרה לזרוע.

(1) השורש של הפועל מְנַקִּים הוא: _____

(2) השלימו את המשפט שלפניכם באמצעות שם מאותו השורש.

אם מתכוון רק בשביל _____ מותר לו לנקות.

ב. בעלי השדות לא נִזְאָשׁוּ גם כשראו את הרוחות החזקות מנשבות.

(1) השורש של הפועל נִזְאָשׁוּ הוא: _____

(2) השלימו את המשפט שלפניכם באמצעות שם מאותו השורש.

אם מתגנב _____ ללב של החקלאים יש להם למי לפנות לעזרה.

ג. בחודשים האחרונים הִתְכַּנְסוּ שומרי השביעית פעמיים כדי לחזק ולהתחזק בשמירת השמיטה.

(1) השורש של הפועל הִתְכַּנְסוּ הוא: _____

(2) השלימו את המשפט שלפניכם באמצעות שם מאותו השורש.

פירות שביעית הם הפקר, וְהָ _____ לְשָׂדֶה מותרת לכל מי שרוצה לקטוף.

21. לפניכם שישה משפטים, ובהם פעלים מודגשים.

בכל משפט הקיפו את הפועל המתאים מבין האפשרויות.

- שמיטת כספים חִזְקָה / גִּרְמָה / הִבִּיֵּאָה לאנשים לא להלוות כספים לאחרים בשנה השישית.
- חז"ל תיקנו לכתוב שטר פרוזבול* כדי לְסַיֵּעַ / לְבָדֵּק / לְפָתֹר לעניים ללוות כספים גם בסמוך לשנת השמיטה.
- יהודים רבים מֵאֲמִינִים / מְחַזְּקִים / מְבַקְּשִׁים את שומרי השמיטה.
- "קרן השביעית" לְקַחָה / הוֹצִיָּאָה / הֶעֱבִירָה לשומרי שמיטה תרומות מתושבי חוץ לארץ.
- עוברים ושבים שראו פרדס הפקר פתוח, שָׁמְחוּ / קָטְפוּ / שָׁלְחוּ מהפירות ואכלו.
- המועצה המקומית מְטַפֶּלֶת / מְבַקֶּשֶׁת / מְקִימָה בית דין מיוחד לענייני השמיטה.

*פרוזבול הוא תקנה הלכתית שנועדה לאפשר לגבות חובות של הלוואות שעבר זמן גבייתם ולא ניגבו, מבלי שמצוות שמיטת כספים הנוהגת בסוף שנת השמיטה תגרום לביטול החוב.

חלק שני

פרק ד

שאלון 30%

לנבחנים

ללא הערכה בית ספרית

משך הבחינה: שעה וחצי.

הבנת הנקרא (25 נקודות)

קראו את הטקסט שלפניכם וענו על כל השאלות 1-5 שאחריו.

שבת הארץ

הרב זאב גרינוולד, פרשת בהר, עלון ערכים (ללא תאריך).

אחד מעקרונות היסוד של השקפת היהדות הוא ההכרה בהשגחה פרטית, הידיעה שהקב"ה מלווה את היהודי תדיר, ומצוותיו מְכַנְנֹת לצמיחתו.

מצוות שונות מגבילות את ההתמכרות לגשמיות תוך הבטחת שפע משמים לשומריהן. אלה נועדו לחנך אותנו לערכי אמונה, לאיזון הנטיות הרכושניות ולערכי חברה מתוקנים. הדבר בולט ביותר בנוגע למצוות התלויות בארץ, ביניהן מצוות השמיטה.

5

עם ישראל היושב בארצו נצטווה שלא לעבד את אדמתו בשנת השמיטה. על השאלה "מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו?" מבטיחה התורה: "וצנתי את ברכתי לכם בשנה הששית, וצִפְּת את התבואה לשלוש השנים" (ויקרא כה, כ-כא).

לחקלאי הנמנע מעבודת האדמה בשנת השמיטה מובטח כי בשנה השישית יאסוף לביתו תנובה גדולה פי שלושה מהרגיל, כדי שיהיה לו מקור מחיה - הן בשנה השביעית, הן בתחילת השנה השמינית. החקלאי הזוכה ביבול כה מבורך חש בעליל כי מן השמים דואגים למחייתו, ואין הוא מושלך בחוסר כל כתוצאה מקיום מצווה.

10

למצוות השמיטה תרומה משמעותית גם למבטו של היהודי אל החומריות ולהתנהגות שבין איש לרעהו.

שש שנים התנהלו בארץ חיי כלכלה מקובלים: מְרוֹץ אין סופי להשגת הפרנסה, לשיפור תנאי הקיום ולביסוס המעמד. יהודי הארץ טיפחו את עושרה הטבעי - את החקלאות. הם זרעו בה שדות והפיקו רווחים נאים תמורת היבול. אורח חיים זה יצר נטייה לחתור לכסף, לְכֹוֹשׁ, לחלקת אדמה. כך בשש השנים הייתה הארץ מדינה "נורמלית", בעלת סולם ערכי-כלכלי מקובל של רכושנות ושל מעמדות, שהובילו גם לתחרות חברתית תובענית, לתרבות שבה הכול "מגיע לי" ולתחושות קיפוח.

15

מרוץ חיים זה לא רק מצטמצם אלא נפסק לפתע בשנה השביעית. הארץ שובתת. אין זו רק האטה בפעילות הכלכלית, כגון הגבלת המסחר ביבול השנה השביעית, כי אם עצירתה המוחלטת של עבודת השדה לשנה שלמה. צו אלוקי כופה את עצמו על המציאות: "כי תבואו אל הארץ... ושבתה הארץ שבת לה". ... שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור..." (ויקרא כה, ב-ד).

20

בשנה זו בעלי השדות נמנעים מקבלת תשלום תמורת גידולי הקרקע. נאסר עליהם לחרוש, לזרוע ולאסוף יבול. שנה שלמה הם ניצבים מול אדמתם כאילו לא שלהם היא. נפסק ניצול הקרקע למען התועלת האישית. הם פוגשים עתה מצב חדש. המציאות החדשה מעוררת אותם לעצור, להתבונן ולהיווכח כי לאמיתו של דבר הם עבדו שש שנים לתרבות הצרכנית שהם עצמם יצרו במרוץ האין סופי אחר החומריות. הניתוק הזמני מההישגיות מכוון את המבט פנימה, אל הפן הערכי, ומחזיר לאדם את האיזון האנושי. הקרקע המושבתת מפגינה שהאדם אינו אדון הכול, וגם אינו רשאי לעשות ברכושו ככל העולה על רוחו.

25

30 בשנה זו לומדים באופן מעשי כי הרכוש אינו ערך בפני עצמו. שנה אחת הם חשים מסר זה על בשרם, וגם בשש השנים הבאות הם יזכרו את הרעיון ולא ישובו להיות עבדים נרצעים לרכושם כמו לפני כן.

יתרה מזו. לפי צו התורה השדות בשנה השביעית הם הפקר. על היהודי לכבוש את יצרו, לעמוד בשקט ולראות כיצד הפועלים שעבדו בשדותיו בעבר והעניים שלא היו רשאים לעבור את סף ביתו בלי רשותו, פושטים עתה על פירות הכרם ונהנים מהם באין פוצה פה. ההענקה לדלים מטפחת את החשיבה על הזולת ואת פתיחת הלב והכיס לכל נצרך. 35

תוכנית אלוקית זו בונה מחדש את שלמותו האמונית והמוסרית של האדם. היא חותכת בבשר החי של יצרי הקניין, המותרות וה"מגיע לך", ההורסים את אישיותו ואת רקמות החברה. כך היא משיבה לפרט ולחברה את שיווי המשקל המוסרי גם לשנים הבאות - עד השמיטה הבאה.

שאלות

1. שש שנים התנהלו בארץ חיי כלכלה מקובלים. (שורה 16)

א. אילו מטרות יש בחיי כלכלה מקובלים? (2 נקודות)

ב. מהן התוצאות השליליות החברתיות של חיי כלכלה מקובלים?

כתבו שלוש תוצאות חברתיות שליליות. (3 נקודות)

2. בשורה 16 מופיע הצירוף "מרוץ אין סופי".

מהי משמעות המילה אין סופי בצירוף זה ?

הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

- שלא נגמר
- ללא תועלת
- במסלול מעגלי
- ללא סיכוי

3. אין זו רק האטה בפעילות הכלכלית, כי אם עצירתה המוחלטת של עבודת השדה לשנה שלמה.

(שורות 19-21)

א. הסבירו בלשונכם את ההבדל בין האטה לבין עצירה מוחלטת בהתאם להקשרה בטקסט:

האטה - _____ (1 נקודה)

עצירה מוחלטת - _____ (1 נקודה)

ב. בהמשך הפסקה הכותב מביא ראיה מן הפסוקים. האם ראיה זו מכוונת להאטה או לעצירה?

(הקיפו את הנכון). (2 נקודות)

נמקו את תשובתכם. (2 נקודות)

4. **נפסק ניצול הקרקע למען התועלת האישית.** (שורה 27)

ענו לפי שורות 23-31.

א. ציינו שתי הגבלות המעידות על ההפסקה של ניצול הקרקע לתועלת החקלאי בשמיטה. (2 נקודות)

ב. כתבו את המָסָר שהגבלות אלה מחדירות בלב האדם לטווח הקצר ולטווח הארוך. (4 נקודות)

5. הרב יהודה רובן כותב: "אחד הביטויים הנעלים ביותר במערכת היחסים שבין אדם לחברו, הוא

הפסוק: "וְאֶהְיֶה לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ..." (ויקרא י"ט, י"ח), הצו המחייב לאהוב את הָרֵעַ מונח ביסודן של רבות ממצוות התורה.

א. הסבירו כיצד מצוות השמיטה פותחת את לב החקלאי לנתינה לזולת. (3 נקודות)

ב. העתיקו מן הטקסט משפט המתאר את ההשפעה של נתינה זו על הנותן עצמו. (2 נקודות)

תחביר ומערכת הצורות (50 נקודות)

בפרק זה עליכם לענות על שלוש שאלות :

ענו על שאלה 7 (חובה) (20 נקודות) ועל שתיים מן השאלות 8-10. (30 נקודות)

7. א. במשפט שלפניכם סדר המילים מבולבל. סדרו את המילים מחדש וכתבו משפט תקין והגיוני :

החקלאים / תורה / השמיטה / שנת / במקום / לומדים / בשדה / במשך / לעבוד. (9 נקודות)

במשך _____

ב. השלימו את המילים החסרות בקטע. בחרו אותן מן הרשימה שלפניכם : (4 נקודות)

לכן , ש , אבל , כדי , אם

מצווה מן התורה להפקיר פירות שביעית, _____ אסור לבעל השדה לנעול את שער

הכניסה. _____ הוא חושש מגניבה, מותר לו לנעול את השער, _____ צריך להודיע

היכן המפתח נמצא _____ שמי שרוצה יוכל להיכנס ולקחת מהפירות.

ג. לפניכם קטע. **הקיפו** את הצורה המתאימה ביותר מבין המילים המודגשות. (5 נקודות)

"המרכז להתיישבות" מציע פעילות **חשובה** / **החשובה** בעניין השמיטה. המורים יכולים

להפעיל את **תלמידים** / **התלמידים** בשעות **לימודים** / **הלימודים**. יש לתאם מראש את

שעת **פעילות** / **הפעילות** ולבחור **נושא** / **הנושא** לפעילות מבין רשימת הנושאים.

ד. לפניכם פתיחה של משפט : (2 נקודות)

הלל הזקן תיקן את תקנת ה"פרוזבול" כי ראה שאמנם יהודים היו מוכנים להלוות לעני

בשנת השמיטה, אך...

הקיפו את ההשלמה המתאימה ביותר למשפט :

- הם התחנכו לתת בשנת שמיטה.
- הם התרגלו להלוות למי שצריך.
- הם חששו לאבד את כספם בשמיטת הכספים.
- הם הבינו את החשיבות של שמיטת כספים.

*פרוזבול הוא תקנה הלכתית שנועדה לאפשר לגבות חובות של הלוואות שעבר זמן גבייתם ולא ניגבו, בלי שמצוות שמיטת כספים הנוהגת בסוף שנת השמיטה תגרום לביטול החוב.

ענו על שתיים מן השאלות 8 – 10.

8. א. לפניכם חמישה סעיפים א-ה. בכל סעיף השלימו את הפועל החסר, על פי השורש של הפועל המודגש. (5 נקודות)

דוגמה: שומרי שמיטה **מתרגשים** בבוא שנת השמיטה ו**מרגישים** שפרנסתם היא ביד ה'.

- (1) המקומות שכבשו עולי בבל כשחזרו מהגלות לארץ ה**תקדשו** לעולם. בעתיד _____ כל הארץ, גם החלקים שלא נכבשו עדיין.
- (2) האם **רסקה** את הירקות לתינוק, כיוון שהוא מסוגל לאכול רק מזון _____.
- (3) פירות שביעית אינם **נמכרים** בשקילה נפרדת כמו בכל שנה. הירקן _____ אותם בהבלעה.
- (4) בעל השדה ה**שאיר** את הפרדס פתוח כדי שאנשים יוכלו לקחת את הפירות ש_____.
- (5) הנס שקרה ביישוב ספסופה ה**תפרסם** בכל האזור: החקלאים _____ את סיפור ההשגחה המיוחד שקרה להם כשומרי שביעית.

ב. לפניכם רשימת מילים: (6 נקודות)

משאית, מחרשה, פרדסו, ברפון, גנו, שמטה

מיינו את המילים בטבלה על פי הדרך שבה נוצרו:

שורש ומשקל	בסיס וצורת סופי

ג. לפניכם שני משפטים. בכל אחד מהם מודגש צירוף מילים.

כתבו את צורת ה**רבים** של כל אחד מן הצירופים המודגשים. (2 נקודות)

- לפני שנת השמיטה נתלה **שָׁלֹט גָדוֹל** בכניסה לפרדס. _____
- מנהל המשק חשב על **פְּתוּרֹן יִצְרָתִי** לבעיה. _____

ד. לפניכם שני משפטים. בכל אחד מהם מודגש צירוף מילים.

כתבו את צורת ה**יחיד** של כל אחד מן הצירופים המודגשים. (2 נקודות)

- שנות שמיטה הן לרוב **שָׁנִים גְּשׁוּמוֹת**. _____
- כדאי לקנות רק בחנויות שיש להן **הַכְּשָׁרִים מְהֻדָּרִים**. _____

9. א. לפניכם חמישה סעיפים, א-ה. בכל סעיף **השלימו** את שם הפועל החסר, על פי השורש של

המילה המודגשת. (10 נקודות)

(1) בשבת **מִתְחַזְקֶת** האמונה שה' ברא את העולם, ובשמיטה על כל יהודי _____

באמונה שה' הוא המפרנס.

(2) השמיטה **נִשְׁמֶרֶת** רק בארץ ישראל, אך בשבת היהודי מצווה _____ מעשיית

מלאכה בכל מקום.

(3) בשנה השביעית הארץ **שׁוֹכֶתֶת**, ובשבת מצווה גם על הבהמה _____.

(4) בשבת חשוב להשקיע ב**למוד** התורה, ובשביעית החקלאי פנוי מעבודה כדי שיוכל

_____ תורה.

(6) ה' **קִדֵּשׁ** את השבת, ובשמיטה יהודי ששובת זוכה _____ שם שמים.

ב. לפניכם שני משפטים. (5 נקודות)

• בעל השדה אומר: כדי שארגיש כי כל **רְכוּשִׁי** מאת בורא עולם, עליי להפקיר את

הפירות הגדלים בשנה השביעית, לתת אותם לעניים כאילו הם **פְּרוֹתֵיהֶם**.

• הפקרת פירות שביעית משפרת את **הַמַּדּוּת שְׁלֹו** ומחנכת אותו לנתינה.

(1) כתבו את המילה **רְכוּשִׁי** בשתי מילים _____ (1 נקודה)

(2) כתבו את המילה **פְּרוֹתֵיהֶם** בשתי מילים _____

(2 נקודות)

(3) כתבו את המילים **הַמַּדּוּת שְׁלֹו** במילה אחת _____ (2 נקודות)

10. א. לפניכם דינים הקשורים בשמירת שמיטה בבניין משותף. בשלוש מן ההוראות חסרה מילת היחס

את. **הקיפו** רק את המשפטים שמילת היחס **את** חסרה בהם. (10 נקודות)

- (1) בבניין משותף שיש בו גינה יש לדאוג שלא יעשו בגינה שום מלאכה האסורה בשמיטה.
- (2) חייבים להפקיר הפרות הקדושים.
- (3) אין לשלם לוועד הבית התשלום עבור עבודה האסורה בשמיטה.
- (4) במקרה שיש בגינה גידולים של מאכל יש לנהוג בהם קדושת שביעית.
- (5) אם המזגן מטפף לגינה ואינו מתכוון להשקות, מותר להפעיל המזגן.

ב. לפניכם שלושה משפטים, ובכל אחד מהם אפשרויות מודגשות להשלמת המשפט. **הקיפו** את האפשרות

המתאימה בכל אחד מהם. (5 נקודות)

- (1) גם אם חבריי ילעגו לי, **אֶקְדֹּשׁ** / **יְקַדֵּשׁ** שם שמים ולא אעשה פעולה אסורה בשמיטה. (1 נקודה)
- (2) מתנות עניים הן מצוות **חֲשׂוּבִים** / **חֲשׂוּבוֹת**. (2 נקודות)
- (3) בשנה השלישית פירות האילן **אָסוּר** / **אֲסוּרוֹת** / **אֲסוּרִים** באכילה. (2 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך